

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ У ВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ

КОРОЛЮК ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 159.9

**ПСИХОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УЧБОВОЇ АКТИВНОСТІ У
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

053 «Психологія»

Автореферат

дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Тернопіль
2018

Роботу виконано на кафедрі психології у виробничій сфері Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Керівник роботи: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології у виробничій сфері
Моначин Інна Леонідівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

Рецензент: доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та адміністрування,
Кирич Наталія Богданівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

Захист відбудеться 27 грудня 2018 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні екзаменаційної комісії № 49 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Микулинецька, 46, навчальний корпус №7, ауд. 207

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми роботи.

Глибина та характер змін, що відбуваються в даний час на різних рівнях та різних сферах життєдіяльності, зумовлюють зростання інтересу вчених до проблеми активності людини у ході якої вона розвивається та проявляється як суб'єкт. Характер прояву активності, набуває все більшого значення у професійному становленні майбутнього психолога, визначаючи не лише дієвість та інтенсивність його зусиль, але й траєкторію саморуху та саморозвитку. Весь спектр практичних проблем оптимізації фахової підготовки майбутніх психологів найбільш успішно вирішується лише за умови визнання та врахування провідної ролі активності учіння у формуванні особливого типу системних зв'язків всередині цілісної психічної організації особистості. Саме тому, в основу нашого дослідження покладено розуміння учбової активності як способу, форми і міри взаємодії майбутнього психолога з освітнім середовищем у ході якого відбувається їх взаємна зміна та розвиток.

Аналіз літературних джерел показав, що в сучасній вітчизняній психології є чимало досліджень, присвячених різноманітним психологічним аспектам професійної діяльності і професійному становленню особистості загалом (С.Д. Максименко, В.А.Роменець, Т.М.Титаренко, Н.Ю.Воляннюк та ін.) і професійного становлення майбутніх психологів зокрема (В.О.Татенко, І. Зязюн, О. І. Бондарчук, П. В.Лушин, Л. М.Карамушка, В. Ф.Моргун, Н. Пов'якель, В. А. Семиченко, та ін.)

Слід зазначити, що нині зростає кількість теоретико-емпіричних досліджень сутності та закономірностей прояву психічної активності людини (К.А.Абульханова-Славська, А.В.Брушлінський, Л.Я.Дорфман) Інтенсивно вивчаються окремі види та форми активності, зокрема: інтелектуальна активність (Н.С.Лейтес, Д.Б.Богоявленська), творча активність (О.М.Матюшкін), надситуативна активність (В.А.Петровський), особистісна активність (К.А.Абульханова-Славська, А.Г.Асмолов). У переважній більшості

концепцій, в яких йдеться про активність, спостерігається тенденція по елементного, екстенсивного розгляду її окремих проявів.

Аналіз розгляду даної проблеми засвідчує поступову зміну орієнтації наукових пошуків дослідників від безпосередніх поведінкових проявів активності – до вивчення її породження, здійснення і видозмінення самою особистістю в різних ситуаціях на етапі професійної підготовки. З огляду на це виникає необхідність системного та цілісного дослідження учбової активності, яку самодостатньо розвиває, організує і контролює майбутній психолог.

Різні підходи до розв'язання означеної проблеми, її соціальна значимість й недостатня розробленість обумовили вибір теми наукового дослідження – «Психологічне дослідження учбової активності у майбутніх психологів».

Об'єкт дослідження – структурні складові учбової активності майбутнього психолога.

Предмет дослідження – індивідуальні особливості проявів учбової активності у майбутніх психологів.

Мета дослідження полягала у вивченні психологічних особливостей проявів учбової активності у майбутніх психологів.

Відповідно до мети визначено такі основні **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз поглядів на проблему учбової активності у розвитку майбутнього фахівця.
2. Обґрунтувати діагностичні прийоми у вивченні компонентів активності учіння майбутнього психолога.
3. З'ясувати взаємозв'язок учбової активності майбутніх психологів із індивідуальними особливостями.
4. Розробити програму розвитку властивостей індивідуальності майбутнього психолога як передумов актуалізації активності учіння.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань ми використовували наступні методи:

теоретичні методи – аналіз, синтез, осмислення, класифікація, та узагальнення положень філософської, психологічної, педагогічної літератури.

психодіагностичні методи – анкетування, опитування, тестові методики, серед останніх: методика діагностики типу поведінкової активності Л.І.Вассермана й І.Н.Гуменюка; субтест «Самооцінка особистості»; опитувальник рефлексивності А.В.Карпова; методика «Стиль саморегуляції поведінки - 98 В.І.Моросанової»; опитувальник (РСК) рівня суб'єктивного контролю (С.Ф.Бажин, С.А.Голинкін, О.М.Еткінд).

Теоретико-методологічною основою дослідження є принципи загальної теорії систем Л.Берталанфі, положення теорії функціональних систем П.К.Анохіна; теорія інтегральної індивідуальності В.С.Мерліна; системне, цілісне та інтегральне дослідження особистості майбутнього психолога (В.С.Мерлін, А.О.Волочков, Л.Я.Дорфман); фундаментальні філософські, психологічні, педагогічні ідеї про розвиток психіки особистості в діяльності (Г.С.Костюк, С.Д.Максименко, К.А.Абульханова-Славська, О.Г.Асмолов, Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн, В.О.Татенко).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому що: проаналізовані питання активності особистості, розроблено і апробовано програму розвитку індивідуальності майбутнього психолога; активність учіння майбутніх психологів розглядається як система; здійснено структурний аналіз учбової активності та виявлено особливості сформованості компонентів активності учіння у майбутніх психологів.

Апробація Окремі результати роботи доповідались на Міжнародній науково-практичній конференції «Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції», Тернопіль, ТНПУ, 19 – 20 жовтня 2018 року.

Структура роботи Магістерська робота складається з вступу, семи розділів, висновків до основних розділів, списку використаних джерел, що складається з 60 найменувань та 3 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи психологічного дослідження активності людини у ході якої вона розвивається та проявляється як суб'єкт. Характер прояву активності, набуває все більшого значення у професійному становленні майбутнього психолога, що є дуже важливим у професійному становленні фахівця.

У першому розділі ТЕОРЕТИЧНІ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ АКТИВНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

У розділі висвітлено результати аналізу науково-теоретичних джерел із проблеми дослідження феномена активності, розглянуто теоретичні підходи щодо природи та характеристик активності в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців. Аналізуючи сучасний стан активності, її розуміння існують серйозні теоретичні розбіжності поміж дослідниками. Узагальнення теоретичних досліджень дозволяє виокремити щонайменше три ключові ознаки поняття «активність»: 1) кількісна і якісна характеристика рівня інтенсивності протікання процесу або будь-якої взаємодії; 2) кількісна і якісна характеристика потенційних можливостей суб'єкта до взаємодії; 3) джерело будь-якого процесу або взаємодії, в основі якого лежать внутрішні протиріччя особистості.

Доведено, що й дотепер існують різні підходи щодо розуміння та структурної організації учбової активності. У нашому дослідженні в якості основних компонентів учбової активності у роботі розглядаються: а) потенціал активності, як внутрішнє джерело саморуху, існуюче протиріччя між мотивацією та здібностями.

Запропонована структура учбової активності в теоретичному плані узгоджується із структурою навчальної діяльності, що, як правило подається як взаємодія таких компонентів: мотивація, задача, дії, операції, контроль і оцінка. Систематизація та узагальнення теоретичних надбань дозволяють

стверджувати, що психологічна організація особистості репрезентує собою інтегральну цілісність біогенних, соціогенних та психогенних елементів.

У другому розділі ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВІВ УЧБОВОЇ АКТИВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ обґрунтовано діагностичні прийоми вивчення активності у майбутніх психологів. З'ясовано, що у практиці наукових та емпіричних досліджень вивчення активності майбутніх психологів використовується велика група опитувальних методів, інтерв'ю (бесіда), численні різновиди опитувань на основі анкет, спостереження, різні види експериментів, тощо.

Показано те, що проведення комплексного емпіричного дослідження вивчення учбової активності майбутнього психолога передбачає використання методик спрямованих на вивчення: самооцінки, інтернальності-екстарнальності, мотиваційно - ціннісної структури особистості, відповідальності, рівня домагань особистості, рівня суб'єктивного контролю, тощо.

З'ясовано, що об'єктивні, зовнішньо фіксовані результати учбової активності були отримані нами за сесійними результатами, підсумковими оцінками знань студентів. Так, серед об'єктивних оцінок першокурсників позитивні оцінки отримали 32% студентів задовільно - 68% майбутніх психологів. З 2-4 курси позитивні оцінки під час сесії отримали 45 % студентів, задовільно – 55%. Відповідно магістри 5-6 курси 63 % отримали позитивні оцінки та 37% - задовільні. Таку тенденцію також можна пояснити віковими особливостями, тобто вікові зміни в умінні ставити цілі та досягати їх, а також знаходити можливості реалізувати свій потенціал та мотивувати себе до діяльності – новоутворення ранньої дорослості, що має місце в нашому дослідженні.

У третьому розділі ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ВЛАСТИВОСТЕЙ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА ЯК ПЕРЕДУМОВА АКТУАЛІЗАЦІЇ АКТИВНОСТІ УЧІННЯ Враховуючи попередні результати емпіричного дослідження, було прийнято рішення про доцільність розробки

програми тренінгу, спрямованого на розвиток властивостей індивідуальності особистості майбутніх психологів.

У ході нашого дослідження виявлено, що низька самооцінка й низький рівень сформованості загальної інтернальності негативно позначаються на темпі, інтенсивності, варіативності та прагненні майбутніх психологів до напруженої інтелектуальної діяльності в процесі учіння. Тому перш за все низькоактивним майбутнім психологам необхідно створити умови для розвитку самооцінки, властивостей та особистісної відповідальності за процес й результати учіння.

Саме тому мета тренінгу полягала у створенні сприятливих умов для усвідомлення й актуалізації особистісних властивостей у низькоактивних майбутніх психологів, котрі уможливають відчуття внутрішньої стійкості, впевненості, відповідальності, довіри до самого себе.

Вказано психолого-економічну доцільність наукового дослідження через призму висвітлення якісних показники оцінки економічної ефективності досліджень: новизна досліджуваних явищ та можливість широкого застосування результатів проведених досліджень.

Розгорнуто питання взаємозв'язку охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях, які перегукуються з нашою темою та питання екології, які розглядаються у руслі проживання на екологічно несприятливих територіях.

Зроблено **висновок**, що чим ширша палітра вивчення власних особливостей студентами, тим активнішими в своїй діяльності стають майбутні психологи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

1. Королюк О.О. Психологічні підходи до вивчення активності в психології [Текст] / Королюк О.О. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Психологічні виміри розвитку сучасної освіти України в умовах євроінтеграції» – Тернопіль 19-20 жовтня 2018, Тернопіль, ТНПУ, 2018. – С. 214-217.

АНОТАЦІЯ

Королюк О.О. Психологічне дослідження учбової активності у майбутніх психологів. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 053 – «Психологія» – Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2018.

В дипломній роботі здійснено аналіз учбової активності у майбутніх психологів. Також розроблено тренінгову програму спрямовану на розвиток властивостей індивідуальності майбутнього психолога. Програма тренінгу представлена системою конкретних дій, які можуть бути використані в роботі психолога.

Ключові слова: учбова активність, рівень суб'єктивного контролю, самооцінка.

ANNOTATION

Koroliuk O. A. Psychological study of educational activity of future psychologists. – Manuscript.

Master's thesis on obtaining an educational degree "Master" in specialty 053 – "Psychology" – Ternopil Ivan Puluj National Technical University – Ternopil, 2018.

In the thesis the analysis of educational activity of future psychologists is carried out. A training program aimed at developing the properties of the individual's future psychologist is developed. The training program is represented by a system of concrete actions that can be used in the work of the psychologist.

Key words: educational activity, level of subjective control, self-esteem.